

- примусове проведення освідування може супроводжуватися застосуванням до особи активних заходів (утримання), примусовим зняттям одягу тощо. При цьому примус не повинен перевищувати ступінь протидії і не більшим, ніж це потрібно для проведення передбаченої КПК України процедури.

- неприпустимими є дії, а також застосування технічних, хімічних чи інших засобів, що є небезпечними для життя і здоров'я освідуваної особи.

- застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів повинно відбуватися лише у випадках та на умовах, передбачених статтею 12 Закону України «Про міліцію».

- примусове освідування проводиться за обов'язковою участю судово-медичного експерта або лікаря, як правило, у приміщенні експертного закладу або медичної установи. Виконання зазначених процесуальних дій в інших місцях може здійснюватися лише у виняткових випадках із забезпеченням необхідних умов та суворого дотримання спеціальних (медичних) правил проведення відповідної процедури.

- судово-медичний експерт, лікар за узгодженням зі слідчим, прокурором повинен встановити обсяг необхідних спеціальних медичних та інших засобів для максимально безпечного проведення відповідних процедур.

- для забезпечення проведення примусового освідування, у тому числі підтримання належного громадського порядку, для участі у ньому можуть залучатися працівники Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства та Державної пенітенціарної служби України. Вказані працівники, на вимогу слідчого, прокурора, зобов'язані надавати допомогу медичним працівникам та забезпечувати безпечні умови для доступу до особи у разі примусового її освідування, запобігати діям підозрюваного, свідка чи потерпілого, що загрожують життю і здоров'ю оточуючих.

- особі, освідування якої проводилося примусово, відповідно до вимог ч. 5 ст.241 КПК України обов'язково надається копія протоколу освідування.

Висвітлені питання потребують подальшого дослідження з унесенням відповідних змін до нормативно-правових актів та подальшим впровадженням в діяльність правоохоронних органів.

Інститут державної служби в Україні: шляхи і напрями реформування в умовах сьогодення

Федоренко В.Л., завідувач кафедри державної служби та кадрової політики Національної академії державного управління при Президентові України, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор

Перебіг політико-правових процесів в Україні в 2013-2014 роках ставить перед Україною нові виклики та завдання, яких до цього року наша країна не знала. Євромайдан 2013 року, що переріс у Революція Гідності в 2014 році, повернення до парламентсько-президентської форми державного правління, анексія сусідньою державою АР Крим, перемога в

першому турі президентських виборів П. Порошенка, оборона Сходу України від терористів, а з серпня 2014 року й російських військ, із застосування всіх видів озброєння в режимі антитерористичної операції (АТО), початок дострокових виборів народних депутатів України, проголошення главою держави «Стратегія-2020», що має започаткувати низку системних реформ в країні та інші події утвердили нові для України політико-правові та управлінські реалії.

Масштабні реформи, які започатковані та будуть започатковуватись в Україні, значною мірою залежать як від політичної волі реформаторів, так і від тих, хто буде безпосередньо втілювати ці реформи в життя. У першу чергу, від державних службовців – громадян України, що публічно, професійно і політично неупереджено здійснюють цілеспрямовану діяльність щодо практичного виконання своїх функцій і повноважень, у межах і у спосіб, встановлених Конституцією України. Професіоналізм, патріотизм і відданість демократичним ідеям і ідеалам при розбудові України у ці нелегкі для суспільства та держави часи є запорукою успіху не лише реформування інституту державної служби, а й інших, не менш важливих реформ – реформи місцевого самоврядування та територіальної організації публічної влади в Україні на засадах її децентралізації, реформи у сфері надання адміністративних і інших публічних послуг та реформування системи міністерств і інших центральних органів виконавчої влади та ін.

Разом із тим, сама державна служба потребує на сьогодні свого нагального реформування та сутнісного оновлення. Адже на сьогодні не лише філософія державної служби, а навіть законодавче забезпечення відповідного правового режиму зберігає архаїчний і колізійний характер. На сьогодні державна служба України продовжує регулюватись Законом України «Про державну службу» від 16 грудня 2014 року. Натомість, нова редакція Закону України «Про державну службу», прийнята парламентом 17 листопада 2011 року, не вступила в дію. Прикінцеві положення цього Закону в частині його вступу в дію пролонговані до 1 січня 2015 року Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про державну службу» від 19 грудня 2013 року.

Експерти та науковці, що досліджують питання державної служби усе частіше схиляються до думки, що згадуваний Закон 2011 року не вступить в дію взагалі, а на заміну йому буде прийнято новий закон, що якісно вдосконалив інститут європейської служби. Такий проект закону на сьогодні розроблений та презентований 26 вересня 2014 року Національним агентством України з питань державної служби на VI Рішелевських академічних читаннях у м. Києві. І хоча нині цей законопроект доопрацьовується розробниками для погодження з зацікавленими суб'єктами і внесення на розгляд Уряду України, новели цього законопроекту заслуговують на увагу. Зупинимось на окремих із них.

Наріжною ідеєю проекту Закону України «Про державну службу», розробленому Національним агентством України з питань державної служби (далі – Законопроект) стало розмежування політичних посад і державної служби, як важлива гарантія політичної неупередженості державних службовців. Не менш важливим є й розмежування державної

служби зі службою в судових і правоохоронних органах, у Збройних Силах України, а також з посадовими особами місцевого самоврядування. Важливим вбачається й положення Законопроекту щодо не поширення режиму державної служби на патронатні служби, діяльність яких є більш різноплановою ніж це передбачає зміст державної служби.

Так, стаття 3 Законопроекту передбачає, що державна служба не поширюється на: 1) Президента України, членів Кабінету Міністрів України, перших заступників та заступників міністрів; 2) народних депутатів України; 3) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; 4) депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, крім обраних на посади у Верховній Раді Автономної Республіки Крим, на яких вони працюють на постійній основі; 5) голів місцевих державних адміністрацій та їх заступників, крім заступників голів - керівників апаратів; 6) суддів; 7) працівників прокуратури, яким присвоюються класні чини; 8) працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування; 9) працівників державних підприємств, установ та організацій, а також інших суб'єктів господарювання державної форми власності, крім осіб, які займають визначені законодавством посади державної служби; 10) військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до закону, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ та інших органів, яким присвоюються спеціальні звання; 11) Главу Адміністрації Президента та його заступників (крім заступника Глави - керівника апарату); 12) радників, помічників, уповноважених та Прес-секретаря Президента України; працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України та його заступників; працівників патронатних служб Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, інших членів Кабінету Міністрів України, голів місцевих державних адміністрацій; помічників-консультантів народних депутатів України; помічників суддів; 13) посадових осіб місцевого самоврядування.

Такі обмеження щодо поширення режиму державної служби на осіб, які по-суті не здійснюють відповідні функції державних службовців дозволить суттєво скоротити корпус державної служби з 375 до 300 тис. держслужбовців та вивільнить додаткові фінансово-матеріальні ресурси для забезпечення держслужбовців, що будуть ефективно реалізувати функції Української держави.

Ще однією новелою Законопроекту є оптимізація категорій державної служби, які пропонується звести до трьох категорій: 1) категорія «А» – посади Державного секретаря Кабінету Міністрів України, державних секретарів міністерств, керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами Кабінету Міністрів України, та інші посади керівників державної служби, які знаходяться у безпосередньому підпорядкуванні Кабінету Міністрів України або окремої особи, що займає державну політичну посаду, а також їх заступників; 2) категорія «Б» (керівники підрозділів) – посади керівників структурних підрозділів Секретаріату Кабінету Міністрів України, міністерств та інших органів виконавчої влади, їх заступників, а також посади державних службовців – керівників органів державної влади, які не віднесені до категорії «А», а також їх

заступників; 3) категорія «В» – інші посади державної служби, не віднесені до категорій «А» та «Б».

Прозорість такої ієрархії категорій державної служби отримувє своє продовження в системі рангів державної служби, яких передбачено по три у межах кожної категорії державної служби. Утім, 9 рангів державної служби, з огляду на передбачений Законопроект 2-х річний граничний термін перебування держслужбовця в кожному ранзі, на наш погляд, вимагає доопрацювання, зокрема, за рахунок подрібнення рангів державних службовців у межах кожної категорії. Адже, збереження 9-ти рангів державної служби не дозволяє закласти управлінські важелі для керівника державної служби щодо кар'єрного росту державного службовця в межах однієї категорії державної служби. До того ж, вислуга державного службовця в 20 років передбачає, в ідеалі, проходження всіх щаблів державної служби за ... 18 років.

Важливим механізмом забезпечення державної служби в Україні є її модернізована система управління державною службою. Законопроект передбачає, що вона включає: 1) спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань державної служби; 2) Комісію з питань вищого корпусу державної служби; 3) керівників державної служби. Щодо останнього суб'єкта, то він являє собою ієрархічну систему спеціально уповноважених органів, а саме: 1) у Секретаріаті Кабінету Міністрів України – Державний секретар Кабінету Міністрів України; 2) у міністерстві – державний секретар міністерства; 3) у центральному органі виконавчої влади – керівник відповідного органу; 4) в інших державних органах – керівник апарату.

Запровадження такого механізму управління державною службою дозволить забезпечити інституційну пам'ять корпусу державної служби та політичну безсторонність у його діяльності. Разом із тим, запровадження згаданої системи суб'єктів управління державної служби містить і певні ризики, пов'язані з «запаралеленням» механізму управління міністерствами і іншими центральними органами виконавчої влади та можливими, а в окремих центральних органах виконавчої влади і передбачуваними конфліктами між політичним і державно-управлінським початками формування та здійснення державної політики, надання адміністративних послуг тощо.

Не можна оминати й прогресивні новації Законопроекту, що стосуються встановлення державою справедливих умов оплати праці державних службовців та їх пенсійного забезпечення. Зокрема, позитивним вбачається підхід, за якого 70% грошового забезпечення державного службовця буде складати його оклад, а 30% - премія та інші надбавки, передбачені чинним законодавством. При цьому, автори Законопроекту передбачають фіксовані оклади державних службовців, які становитимуть від 8 до 2 розмірів мінімальної заробітної плати, в залежності від категорії та рангу державного службовця. Такі новели, на наш погляд, сприятимуть підвищенню авторитету державної служби та дозволять рекрутувати на державну службу ініціативну та обдаровану молодь.

Законопроект містить і багато інших новацій, від реалізації яких залежить якість корпусу державної служби і успіх реформ, курс на

проведення яких визначено Президентом України. Водночас, цей Законопроект приречений на певний шлях, який він має пройти до трансформації в новий чинний Закон про державну службу. Зазначене зобов'язує науковців, експертів і практиків докласти усіх зусиль щодо удосконалення цього Законопроекту, що зумовлює потребу в відповідному науковому дискурсі.

Участь громадськості у проведенні службових розслідувань в органах внутрішніх справ України

Батчасв В.К., регіональний координатор Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини зі зв'язків із громадськістю в Черкаській області
Галай А.О., професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук, доцент

Відповідно до статистичних даних форми звітності 1-ДПЛ «Про стан дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ», у 2013 році Міністерство внутрішніх справ України визнало такими, що не підтвердилися, 96% скарг громадян про порушення своїх прав в міліції.

Подібна статистика є очевидним індикатором неспроможності органів внутрішнього контролю МВС виконувати одну зі своїх головних місій – ефективно розслідувати факти неправомірних дій правоохоронців та забезпечувати виконання щодо них принципу невідворотності покарання за вчинені протиправні дії. Той факт, що переважна більшість співробітників органів внутрішніх справ, які порушували закон, не притягуються до відповідальності, є чи не головним чинником того високого рівня корупції та злочинності в органах внутрішніх справ, який спостерігається в Україні з року в рік.

В свою чергу, очевидна для всіх неготовність Міністерства внутрішніх справ забезпечити об'єктивний розгляд звернень громадян, чим, власне, захистити їх від незаконних дій працівників міліції, викликає в українському суспільстві зневіру у щирості задекларованих владою намірів реформувати правоохоронні органи.

Ми бачимо ключовими елементами зміни такого стану справ впровадження до Інструкції про порядок проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ України, затвердженої наказом МВС України від 12.03.2013 №230 змін та доповнень, які містять такі головні нормативні запобіжники від можливих утисків цих прав з боку посадової особи ОВС та забезпечують більший рівень прозорості службового розслідування:

1. Розширити коло підстав проведення службового розслідування питаннями порушень Правил поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України та за умови оприлюднення повідомлень про протиправні дії співробітників міліції у засобах масової інформації;

2. Наділити цивільних осіб (скаржника та інших учасників справи, (незалежно від їх приналежності до ОВС та ролі у події, що перевіряється), про участь яких у події, що перевіряється стало відомо на